

ОҚУШЫЛАРДЫҢ ШЫҒАРМАШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТІН ДАМУДА КЕЙС ТЕХНОЛОГИЯСЫН ҚОЛДАНУ ЕРЕКШЕЛІКТЕРІ

*Аманова И.¹, п.ф.к., профессор, Туран университеті, Алматы,
Қазақстан, e-mail: Indmarjan@mail.ru
Ескалиева Б.², докторант, Туран университеті, Алматы, Қазақстан
e-mail: 111_xy@mail.ru

Аңдатпа. Мақалада шығармашылық қабілет ұғымына түсініктеме беріледі, сонымен қатар шығармашылық қабілетті дамытудағы әдістер сипатталады. Шығармашылық қабілетті дамытудағы кейс технологиясына берген ғалымдардың анықтамасына талдау жасалып, кейс технологиясының құрамына кіретін әдістер талданып, оның артықшылықтары баса көрсетіледі.

Шығармашылық - ойлау, сезім, қарым-қатынаста көрінетін және жеке тұлғаны да, сол адамның іс-әрекетінің нәтижесін де сипаттайтын шығармашылық қабілеттер. Шығармашылық - ойлау, сезім, қарым-қатынастағы инерцияны жеңу процесі.

Кейс технологиясымен жұмыс жасау оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытады және түрлі қасиеттерін ашуға ықпал жасайды. Жаңа технологияның қарқынды дамуы ұстаздарды да, оқушыларды да білімнің шыңынан көрінуге жетелейді. Осы орайда, оқушыларға жаңа технологияның барлық түрлерін тиянақты меңгертіп, көшбасшылық, ұйымдастырушылық қабілеттерін дамытуға, жеке тұлға қалыптастыруға ерекше назар аудару заман талабы. Тұлғаны жан-жақты білімді, ізденімпаз, ойы ұшқыр, саналы, зерек, жауапкершілігі зор, қоғам талаптарын қанағаттандыратындай етіп қалыптастыру ең маңызды, келелі мәселелердің бірі.

Тірек сөздер: шығармашылық, қабілет, шығармашылық қабілет, технология, кейс технологиясы, дамыту

Негізгі ережелер

Психикалық қайта құру мен шығармашылық қабілет ұғымдары «шығармашылық ойлау» ұғымына өте жақын. Шығармашылық адам немесе адамдар тобы бұрын болмаған нәрсені жасайтын процестің өткен, ілеспе және кейінгі сипаттамаларын қамтиды. Шығармашылықты түсіну әдеттен тыс кең ауқымды көзқарастармен сипатталады: бұл мәселе өткен тәжірибені көрсететін доминантты тудыратын жағдайда жаңа нәрсені жасау; ол бұрыннан бар білімнің шегінен шығады және дамуға әкелетін өзара әрекеттесу болып табылады. Психологияда шығармашылықты зерттеудің екі негізгі бағыты көрсетілген.

Біріншіден, нәтижелер (өнімдер), олардың саны, сапасы және маңыздылығы бойынша.

Екіншіден, шығармашылық адамның стереотиптік ойлау тәсілдерінен бас тарту қабілеті ретінде қарастырылады. Шығармашылық теориясын жасаушылардың бірі Дж. Гилфорд шығармашылықтың алты параметрін анықтайды:

1) проблемаларды анықтау және қою мүмкіндігі;

- 2) көптеген проблемаларды қалыптастыру мүмкіндігі;
- 3) семантикалық стихиялық икемділік - әртүрлі идеяларды шығару қабілеті;
- 4) бірегейлік - стандартты емес шешімдерді шығару мүмкіндігі;
- 5) белгілі бір өзгерістерді қосу арқылы нысанды жақсарту мүмкіндігі;
- 6) семантикалық икемділікті көрсете отырып, стандартты емес мәселелерді шешу мүмкіндігі, яғни объектіде жаңа белгілерді көру, олардың жаңа қолданылуын табу мүмкіндігі [1].

Көптеген зерттеушілер шығармашылық процесі әр түрлі қызмет пен білім салаларына тән деп есептейді. Дегенмен, шығармашылық ойлау процесіне қойылатын кейбір жалпы талаптарды бөліп көрсетуге болады. Шығармашылық процесс, ол қандай мәселеге бағытталғанына қарамастан, мыналарды қамтуы керек:

1. Аналогияларды қалыптастыру және концептуалды олқылықтарды байланыстыру арқылы сыртқы ақпарат пен ішкі көріністердің құрылымын өзгерту.
2. Мәселені үнемі қайта тұжырымдау.
3. Жаңаны жасау және ескі білім мен дағдыларды жаңаша қолдану үшін бұрыннан бар білімдерді, естеліктер мен бейнелерді қолдану.
4. Вербалды емес ойлау моделін қолдану.
5. Шығармашылық процесі ішкі шиеленісті қажет етеді, ол үш жолмен пайда болуы мүмкін: Шығармашылық процестің әр қадамындағы дәстүрлі және жаңа арасындағы қақтығыс кезінде; идеялардың өзінде, шешудің әртүрлі тәсілдерінде немесе ұсынылған өнімдерде; ол белгісіздік хаосы мен жеке тұлға ішіндегі ұйымдастыру мен тиімділіктің жоғары деңгейіне өту ниеті арасында құрылуы мүмкін.

Кіріспе

Шығармашылық - ойлау, сезім, қарым-қатынаста көрінетін және жеке тұлғаны да, сол адамның іс-әрекетінің нәтижесін де сипаттайтын шығармашылық қабілеттер.

Шығармашылық - ойлау, сезім, қарым-қатынастағы инерцияны жеңу процесі. Гилфордтың көзқарасынша «Шығармашылық - дивергентті ойлау процесі».

Ойлаудың осы түріне ие адамдар кез-келген мәселені шешу кезінде барлық күш-жігерін дұрыс шешім табуға ғана жұмсамайды, бірақ барлық мүмкін бағыттар бойынша шешімдер іздей бастайды. Ойлаудың дивергентті тәсілі шығармашылық ойлаудың негізінде жатыр, ол келесі негізгі белгілермен сипатталады:

1. Жылдамдық - идеялардың максималды санын білдіру мүмкіндігі (бұл жағдайда олардың сапасы емес, олардың саны маңызды)
2. Икемділік - идеялардың алуан түрлілігін білдіру қабілеті.
3. Түпнұсқалық - жаңа стандартты емес идеяларды қалыптастыру мүмкіндігі (бұл жауаптарда көрінуі мүмкін, шешім жалпы қабылданғанға сәйкес келмейді).

4. Толықтығы – «өнімді» жақсарту немесе оған толық көрініс беру мүмкіндігі.

Материалдар мен әдістерді сипаттау

Шығармашылық ойлау қабілетін дамыту тұрғысынан ең маңызды интерактивті әдістерге тоқталып өтейік.

«Миға шабуыл» әдісінің соңғы кезеңінде барлық ұсынылған идеялар (шешімдер) барлық топпен талданады. Нәтижесінде білім алушыларға дұрыс жауап беріледі.

Бұл әдіс білім алушылардың ең көп санын белсенді жұмысқа тартады. Оны сабақтың әр түрлі кезеңдерінде қолдануға болады: жаңа білімді хабарлау, білімді меңгеру сапасын аралық бақылау, алған білімді бекіту үшін (курстың нақты тақырыбы бойынша жалпылама сабақта).

«Миға шабуыл» топтарда (кіші, үлкен) білім алушылардың танымдық белсенділігін ынталандыруда және шығармашылық қабілеттерін қалыптастыруда тиімді. Сондай-ақ, өз көзқарасын білдіру, оппоненттерді тыңдау және рефлексивті біліктер қалыптасады. Біздің тәжірибемізде «Миға шабуыл» зерттелетін Жағдаятты талдау тәсілдерінің бірі ретінде қолданылды.

Жоба әдісін жеке тұлғаға бағытталған дамытушы технологиялардың бірі ретінде қарастыруға болады. Е. С. Полаттың пікірі бойынша [36], бұл әдіс шын мәнінде маңызды мәселе (практикалық, ғылыми, шығармашылық, өмірлік) болған жағдаятта қолданылады. Жобалық іс - әрекет практикалық нәтиже алуды көздейді (бейнефильм, альбом, плакат, газеттегі мақала, нұсқаулық, театр қойылымы, ойын (спорттық, іскерлік), web-сайт және т.б.). Жобалық іс-әрекет баяндамаларды, рефераттарды дайындауды, зерттеулер мен шығармашылық әрекеттің басқа да түрлерін жүргізуді көздейді. Жобаны орындау барысында білім алушылар тек қана оқу, сонымен қатар оқу-әдістемелік, ғылыми, анықтамалық әдебиеттерді пайдаланады. Жобаны орындау барысында оқушы белсенді танымдық шығармашылық процеске тартылған. Пән бойынша бар білімді бекіту және жаңа білім алу жүргізіледі. Сонымен қатар, зерттеу (іздеу), коммуникативтік, ұйымдастыру-басқару, рефлексивті және басқа да құзыреттер қалыптасады. Жобалық әдіс кейс-технологияға интеграциялағанда неғұрлым тиімді болады.

Дискуссия - танымдық іс-әрекет түрі, онда білім беру процесінің субъектілері талқыланатын оқу мәселесі бойынша мақсатты түрде өз пікірлерімен, идеяларымен, пікірлерімен алмасады. Олар әр түрлі деңгейдегі кәсіби білім беру мекемелерінде оқытушылардың практикалық әрекетінде кеңінен қолданылуда. Пікірталастарды проблемалық оқу конференцияларын өткізу кезінде, пәнаралық кешенді сипаттағы проблемаларды талқылауда пайдаланған жөн. Баяндамалардың, хабарламалардың мазмұны оқылатын материалмен байланысты болуы мүмкін, бірақ бағдарлама шеңберінен шыға алады. Әдетте, олардың кәсіби бағыты бар.

Пікірталаста «оқыту - білім алушы» және «білім алушы - білім алушы» типтері бойынша ынтымақтастық педагогикасы элементтерін пайдалану орынды. Оқыту мен білім алушылардың ұстанымдары арасындағы шекаралар

жойылады, бұл пікірталасқа қатысушылардың ой-өрісінің ортақ игілігіне айналуына мүмкіндік береді.

Пікірталас кезінде: коммуникативтік құзыреттіліктер (қарым-қатынас жасау, сұрақтар қалыптастыру және қою, өз көзқарасын қорғау, әңгімелесушіні құрметтеу және қабылдау және т. б.), талдау және синтездеу, проблемаларды анықтау және шешу, өз көзқарасын қорғай білу, яғни әлеуметтік қарым-қатынас дағдылары және т. б. қалыптасады.

Нәтижелер және талқылау

Шығармашылық ойлау қабілеті бар тұлғаны қалыптастыру қазіргі жағдаятта өзекті сипатқа ие. Осыған байланысты эридикалық (зерттеулер, конкурстар және т.б.) басым болады. Бұл әдістер шешім қабылдаудағы белсенділікті, жауапкершілікті және дербестікті дамытуға бағытталған құзыреттілік тәсілдің талаптарын барынша қанағаттандырады.

Н. Н. Двучичанскаяның пікірінше, оқытушыдан барынша дербестік талап етіледі. Білім алушылардың білім деңгейі әртүрлі топтарда, әсіресе пәнді оқытудың бастапқы кезеңінде мұғалімнің белсенді қатысуымен эридикалық әдістерді қолданған жөн. Эридикалық әңгімелесу, зертханалық жұмыстар, білім алушылардың жаңа білімді өз бетінше іздеуін болжайтын міндеттер болуы мүмкін. Жұмысты орындау жоспарын талқылағаннан кейін, оқушылар ұжымда тәжірибелік тапсырмаларды өз бетінше орындайды. Егер жұмысты «жұптар» орындайтын болса, онда әрбір білім алушы өз проблемаларын жеке шешеді, экспериментті орындау және теориялық тапсырмаларды шешу барысында өз әрекеттерін ойлайды. Негізгі тұжырымдар оқушытер өз бетінше тұжырымдайды.

Зерттеу әрекеті білім алушыларда шешім қабылдаудағы дербестік, шығармашылық жұмыс іскерлігін қалыптастыруға мүмкіндік береді, байқағыштықты, қиялды, стандартты емес ойлауды, өзінің немесе топтық көзқарасын білдіруді және қорғай білуді дамытады.

Кейс-әдіс (Case-study) – бұл нақты экономикалық, әлеуметтік, тұрмыстық немесе басқа да проблемалық жағдаяттарды (ағылш. case – 1) портфель, чемодан, сөмке, папка (біздің нұсқада – оқушылардың жұмысына арналған құжаттар пакеті); 2) жағдаят, жағдаят, қазус, бірқатар жағдаяттарда – олардың үйлесімі (біздің нұсқада-оқушытер оқып үйренуі тиіс практикалық жағдаяттар жиынтығы).

"Case-study" ұғымының толық анықтамасы жоқ. Мысалы, әлеуметтанушылар оның мәнін анықтай отырып, екі қарама-қарсы көзқарасты айтады: біреуінде ол жеке дербес зерттеу әдісі; ал келесілерде – белгілі әдістерді таңдап алатын зерттеу стратегиясы.

Кейс-технологиялардың мәні туралы келесі пікірлерге сүйене отырып, пікірлердің әртүрлі екенін айтуға болады: « ... жеке жағдаятты жан-жақты зерттеу»; « ... зерттеу стратегиясы ретінде монографиялық зерттеу»; «... жеке эмпирикалық объект (жағдаят) мысалында әлеуметтік феноменді терең, толық және кешенді талдауға бағытталған зерттеу стратегиясы»; «... жеке ортақтықты зерттеу». Біз үшін бұл анықтамаларда ең бастысы зерттеу деп

аталады. "Зерттеу" терминіндегі кейс-технологияның мәні және зерттелетін жалғыз жағдаяттан неге үйретуге және үйренуге болады деген сұраққа жауап іздеу.

Ю. Сурминнің айтуынша, кейс-технологиялардың негізінде білім алушылар нақты өмірлік жағдаятты түсінеді, оны сипаттау тек практикалық проблеманы ғана емес, сонымен қатар мәселені шешу кезінде меңгеретін белгілі бір білім жиынтығын өзектендіреді. Сонымен қатар, қойылған мәселеде бір мағыналы шешімдер жоқ.

Кейс-технологиялар әлеуметтік психология, психодидактика, кибернетика, басқару және менеджмент ғылымдарының теориялық ережелеріне негізделген білім беру технологияларының құрамына кіреді.

Кейс-технологиялар білім беру технологиялары, оқыту әдістері мен тәсілдері кешені болып табылады. Осы технологияның негізі нақты міндеттер – жағдаяттарды (кейстерді) шешу жолымен оқыту болып табылады. Технологияның негізін нақты тапсырма немесе мәселе туралы ақпарат бар кейстер жиынтығы құрайды, оның негізінде теориялық талдау жолымен және алынған және бар білім негізінде оқушының алдына қойылған тапсырма шешіледі.

Кейс-әдістің мәні нақты өмірдің нақты жағдаяттарын сипаттауды пайдаланатын оқытуды ұйымдастыру болып табылады. Оқытушы оқушыларға нақты өмірлік Жағдаятты ұғынуды ұсынады, оның сипаттамасы қандай да бір практикалық проблеманы көрсетеді және сонымен бірге проблеманы шешу кезінде қажетті белгілі бір білім кешенін өзектендіреді. Ал мәселенің өзінде нақты шешімдер жоқ.

Бұл әдіс оқушыларды пәнді оқуда қызықтыра отырып, нақты оқиғалар тұрғысынан ғылыми теорияны көрсетеді, әртүрлі жағдаяттарды сипаттайтын ақпаратты жинау, өңдеу және талдау дағдылары мен білімін белсенді меңгеруге ықпал етеді, сонымен ғылыми-зерттеу біліктерін қалыптастырады. Бұл әдіс нақты білімді меңгеруге емес, оқушы пен мұғалімнің жалпы интеллектуалдық және коммуникативтік әлеуетін дамытуға бағытталған.

Кейс технологиясының ерекшелігі - бұл көптеген әдістерді пайдаланатын жеке зерттеу стратегиясы ретінде қарастырылады. Семина М. В. көрсетіп отырғандай кейс-технология шығармашылық ойлауды қалыптастыру, білім алушының шығармашылық әлеуетін жаңарту тәсілі ретінде әрекет етеді [2].

Бір проблеманы (жеке Жағдаятты) қарау кейстің белгісіздігін тудырады, оны даулы етеді, бұл білім алушыларды қосымша ақпаратты іздеуге, оны талдауға итермелейді. Оқушылар мен олардың топтарын баламалы шешімдерге, олардың салыстыруына және олардың оңтайлы таңдауына әкеледі.

«Кейс» сөзі (ағылш. - case) білімге қатысты екі мағыналы мағынасы бар: оқу-әдістемелік материалдар жиынтығы және нақты Жағдаятты сипаттау. Р.Хиггинстің этимологиялық талдауы ағылшын тілінде «кейс (case)» екі түрлі мағына береді. Біріншісі - өзіне тағы бір нәрсе бар: suit-case-чемодан, ал book-

case-кітап сөресі, этажер. Бұл жерде «сыйымдылық, қойма» дегенді білдіретін «capsa» латын түбірі қолданылған.

Т. Д. Стрельникованың пікірінше, кейс-технологиялар «шығармашылық ойлау дағдыларын дамытуға, әртүрлі ұстанымдар мен көзқарастарды көрсетуге, белгісіздік жағдаятында баламалы нұсқаларды бағалау дағдыларын қалыптастыруға ықпал етеді. Бұл технология келесі мақсаттарға ие: білім алушыларды жеке және топ құрамында ақпаратты талдауға үйрету; таңдалған міндетті шешу үшін ақпаратты сұрыптау; ұсынылған жағдаяттың негізгі мәселелерін анықтау; шешудің баламалы жолдарын жасау және оларды бағалау.; тиімді шешімді таңдау және әрекет бағдарламасын қалыптастыру» [3].

Қазіргі заманғы кейс-стади түрінде ХХ ғасырдың басында Гарвард бизнес мектебінде басқару пәндерін оқыту үшін алғаш рет қолданылған. Оқушылардың алдына мақсат қойылып, талдау жүргізілді және шешімге қатысты тиісті ұсыныстар берілді. Оқушылардың өзіндік жұмысына ерекше көңіл бөлінді, оның барысында экономикалық материал қаралып, талданды. Ситуациялық жаттығуларды жазу бойынша алғашқы оқулық 1921 жылы жарияланды. Кейстер жинағы шыққаннан кейін Гарвард мектебінде менеджментке оқытудың барлық жүйесін Case-study әдістемесіне көшіру жүзеге асырылды. Соңғы уақытта кейс-әдіс медицинада, юриспруденцияда, математикада, мәдениеттану мен саясатта кеңінен таралған.

Уақыт өте келе ситуациялық жаттығулар әдісі АҚШ-та ғана емес, басқа елдерде де көптеген оқу бизнес-бағдарламаларда қолданыла бастады. КСРО-да 70-80 жылдары жағдаятларды талдау негізінен басқару шешімдерін әзірлеу және қабылдау кезінде шаруашылық қызметте оқыту құралы ретінде қарастырылды.

Тәжірибе көрсеткендей, кейс-технология танымдық қызығушылықты арттыруға, оқу материалын түсінуді жақсартуға мүмкіндік береді және кәсіби жағдаятларды талдаудың зерттеушілік, коммуникативтік біліктерін дамытуға және оларды шешу бойынша шешім қабылдауға ықпал етеді.

Кейс-технология проблемалық оқытуға жақын. В. А. Скакун проблемалық оқытудың негізі оқушының қандай да бір қарама-қайшылықты түсінуді нәтижесінде пайда болатын проблемалық Жағдаятты қарастырады. Басқаша айтқанда, бұл оқушының проблеманы сезіну сәтіндегі жағдаяты, оның бір мағыналы еместігі және оның шешу алгоритмінің болмауы. Кейс-технологиядағы оқу материалы да түрлі дереккөздерден: ғылыми, арнайы әдебиеттен, ғылыми-көпшілік журналдардан Жағдаятты сипаттаумен проблемалар (кейстер) түрінде беріледі. Проблемалық жағдаятларды талдау, проблемалық оқытудағы сияқты, оқушылардың кәсіби дамуына және оқуға және болашақ кәсіби қызметке деген қызығушылықты және позитивті уәждеме қалыптастыруға ықпал етеді, оларға басқа оқушытермен тыңдау және өзара іс-қимыл жасай білуге үйретеді, көптеген мәселелерді шешудің көп мағыналы екендігін көруге мүмкіндік береді [4].

Кейс-бұл рөлдік жүйе. Бұл жағдаятта белгілі бір әлеуметтік ұстанымдарды атқаратын адамдарға қойылатын талаптар жиынтығын рөл деп

түсінеді. Кейстегі рөлдердің саны кейс-әдісті теориялық ережелерді меңгеруді және материалды практикалық пайдалануды меңгеруді қамтамасыз ететін оқытудың ойын әдісіне айналдыруға әкеледі. Кейс-әдіс интеллектуалдық даму мен бақылаудың жұқа технологиясы бар ойынды қамтиды.

Ресей зерттеушілерінің пікірінше, Ю. П. Сурминнің пікірі бойынша, Г. Л. Багиева, В. Н. Наумовтың, С. М. Самаринаның, кейс бір мезгілде тапсырма және тиімді іс-әрекеттердің нұсқаларын түсіну үшін ақпарат көзі болып табылады.

Әдебиеттерді талдау негізінде кейс-технология дидактикалық принциптер жиынтығымен жүзеге асырылатынын анықтадық. Оларға біз төмендегілерді жатқызамыз:

- талданатын жағдаяттардың шынайылығы, олардың типтік кәсіби жағдаяттарға сәйкестігі;

- кейсті талдау және зерттелетін жағдаят бойынша шешім қабылдау үшін қолданылатын дидактикалық арсеналдың алуан түрлілігі;

- Жағдаятты жеке, топтық және ұжымдық талқылауға, шешім қабылдауға және оның оңтайлылығын анықтауға негізделген білім алушылар мен білім алушылардың өзара байланысы;

- кейсті талдау жеке қайталанбас шығармашылық процесс, ал шешім қабылдау - әмбебап зияткерлік өнім болып табылады; кейс технологиядағы шығармашылық идеяның пайда болуы, оны кейсте іске асыру және негізгі бөлімдерді жобалау сәтінен басталады және зерттелетін проблеманы шешу бойынша шешім қабылдаумен аяқталады;

- белгілі бір кейстің мүмкіншілігі шектерін анықтайтын прагматизм, оқушылардың нақты білімі мен іскерлігін қалыптастырудағы прагматизм;

- жаңа педагогикалық технологиялар мен құралдарды, білім беру практикасының жетістіктерін сіңірумен байланысты жаңашылдықтар;

- білім беру тәжірибесінде кейс идеяларын және зерттелетін педагогикалық жағдаятты талдау бойынша қабылданған шешімдерді жүзеге асыру мүмкіндіктерімен байланысты инновациялылық;

- оқушытың оқыту стилі мен қажеттіліктерін есепке алуды, зерттелетін жағдаятты талдау тәсілдерінің еркіндігін және шешім қабылдауды қарастыратын дараландыру;

- жеке жағдаятты талдаудағы шоғырлану және оны сипаттайтын негізгі теориялық ережелер;

- білім алушылардың білім алушылармен және соңғыларының өзара қарым-қатынасын қамтамасыз етуге бағытталған интерактивтілік.

Егер кейстердің мақсатын педагогикалық позициядан қарастырсақ, олар бірнеше функцияларды орындайды: зерттеу, оқыту, практикалық және дамытушы. Олардың барлығы динамикалық бірлікте болады, бірақ дидактикалық және ғылыми тұрғыдан оларды бөлек көрсетеді. Зерттеу кейсінің негізгі міндеті-жаңа білім алу немесе қызмет тәсілі. Бұл жағдаятта кейс болашақ кәсіби қызмет үшін маңызды жаңа білім алу әдісіне айналады. Бұл жағдаятта зерттеу кейсінің оқыту функциясы зерттеудің жаңа әдісін (кейсті) және оны қолдану техникасын меңгеруге әкеледі.

Білім беру тәжірибесінде кейстер көбінесе нақты кәсіби әрекетті сипаттайтын типтік практикалық жағдаяттарды талдау үшін қолданылады. Бірлі-жарым Жағдаятты талдау нәтижесінде оқушылардың проблемаларды талдау, шешімдер қабылдау және оларды негіздеу іскерліктері қалыптасады.

Кейстермен жұмыс істеу барысында ең бастысы нәтиже емес (қабылданған шешім), ойлардың барысы, жағдаяттың көзқарасы мен талдауы, қандай педагогикалық теорияны қолданғаны, нормалар мен ережелердің қалай түсіндірілгені. Осылайша, оқыту мақсатында кейстің мазмұны мен құрылымын талдау стратегиясын әзірлеу, қажетті ақпаратты іріктеуге, ой-пікірлердің логикалық реттілігін құруға, себеп-салдарлық байланыстарды орнатуға үйрету маңызды. Мұндай тәсілде кейс тек оқыту ғана емес, сонымен қатар зерттеу әрекетін де іске асырады.

Әдебиетте кейстердің негізгі функциясы - оқушыларды аналитикалық жолмен шешу мүмкін емес күрделі құрылымсыз мәселелермен жұмыс істеуге үйрету, яғни кейстердің көмегімен оқыту оқушытерге зерттеу әдістерін меңгеруге, талдау тәсілдерінің кең жиынтығын алуға көмектеседі. Осылайша, әрбір кейс зерттеу функциясын атқарады, бірақ әрбір кейс үшін оның көріну дәрежесі мен жүзеге асыру тәсілдері әртүрлі, өз ерекшеліктері бар.

Кейстердің педагогикалық потенциалын зерттеушілер келесі ерекше жағынан көреді:

- 1) кейс оқушылардың кәсіби әрекетіне тән жағдаяттарды көрсетеді;
- 2) кейс-білім беру және зерттеу компоненттерін мазмұнда да, оны іске асыру процесінде де қосу тәсілі;
- 3) Жағдаятты сипаттау кезінде оны «декорациялау», елеулі элементтерді бөлу, баламалы дамыту мүмкіндігіне жол беріледі;
- 4) кейстерді талдау кезінде дайын білімді меңгеруге емес, мәселені талдауға баса көңіл бөлінеді;
- 5) кейс оқытушы мен білім алушылардың өзара қарым-қатынасын болжайды, бұл оны оқытудың интерактивті тәсілі ретінде жасайды;
- 6) кейс білім алушының, ең алдымен аналитикалық, коммуникативтік, моральдық және мінез-құлық қасиеттерін қалыптастырудың қуатты құралы болып табылады.;
- 7) кейс мұғалімдердің, сондай-ақ оқушылардың шығармашылық мүмкіндіктерін, оны құру, талдау және шешім қабылдау сәтінен бастап ашады.
- 8) кейс оқушылардың өзіндік жұмысын ұйымдастыру және оның нәтижелерін бақылау үшін ресурсты қамтиды;
- 9) кейс – педагогтың кәсіби біліктілігін арттырудың, оны тьютер, кеңесші, қатысушы позициясына ауыстырудың нақты құралы.

Кейс әдісі кейс-технологияның құрамына кіреді. Бұл талдау әдістерін білдіретін оқыту технологияларының жалпы атауы. Кейс-технологияларға: ситуациялық талдау әдісі; ситуациялық есептер мен жаттығулар; нақты жағдаяттарды талдау (кейс-стади); кейстер әдісі; инцидент әдісі; ситуациялық-рөлдік ойындар әдісі; іскерлік хат-хабарларды талдау әдісі; ойындық жобалау; дискуссия әдісі жатады.

Әдебиетті талдау және біздің тәжірибеміз кейс-әдіс оқу процесі мен пікірталастарды ұйымдастырудың өзіндік практикалық әдісі болып табылады деп айтуға мүмкіндік береді. Кейс-әдісті танымның басқа әдістері біріктірілген күрделі жүйе ретінде көрсетуге болады. Оған моделдеу, жүйелік талдау, проблемалық әдіс, эксперимент, сипаттау, жіктеу әдістері, кейс-әдісінде өз функцияларын орындайтын ойын әдістері кіреді (1-кесте).

Кесте 1 - Кейс-стади құрамына кіретін әдістер

<i>p / c №</i>	<i>Әдіс</i>	<i>Кейс-әдістегі рөлі</i>
1	Моделдеу	Жағдаят моделін құру
2	Жүйелік талдау	Жағдаятты жүйелі ұсыну және талдау
3	Ойлы эксперимент	Эксперимент арқылы жағдаят туралы білім алу тәсілі
4	Сипаттау әдістері	Жағдаятты сипаттауды құру
5	Проблемалы әдіс	Жағдаят негізінде жатқан проблеманы ұсыну
6	Жіктеу әдісі	Жағдаятты құрайтын тараптардың, сипаттардың реттелген тізбелерін құру
7	Ойын әдістері.	Жағдаяттың басты кейіпкерлерінің мінез-құлқын суреттеу
8	Миға шабуыл	Жағдаятқа қатысты идеяларды жасау
9	Пікірталас	Мәселе және оны шешу жолдары туралы көзқараспен алмасу

Қорытынды

Қорыта келгенде кейс технологиясының артықшылықтары төмендегідей:

- оқушылардың логикалық ойлау қабілеті артты;
- оқу еңбегіне қызығушылығы артты;
- өздігінен саналы жұмыс істеуге үйренді;
- тиянақты білімге, оқытудың жоғары нәтижесіне қол жеткізді.
- ғылыми таным нәтижелерін, білімдер жүйесін ғана меңгеріп қоймай, сонымен бірге бұл нәтижелерге жету процесін меңгеріп, таным дербестігі қалыптасып, шығармашылық қабілеттері дамиды.

Осындай әдістерді сабақта жиі пайдалану барысында оқушылардың шығармашылық іс – әрекеті шыңдала түседі. Нәтижесінде:

- оқу материалының мазмұнын талдау, саралауды үйренді.
- проблеманы ашу, шығармашылық еңбекке қол жеткізуі қалыптасты.
- қорытынды жасау, өзіне-өзі баға беру, саралау жолдарын меңгерді.
- сабаққа қызығушылығы артты, ақпаратты өз бетінше саралап, шынайы бағалауды, өз жауаптарын дәлелдей білуді үйренді.

– оқушылардың жоспарлау, жағдайға бейімделу, нәтижені нақты бағалау қабілеттері дамыды.

– табандылық, сынға төзімділік қасиеттері айқын көріне бастады.

Бұл стратегиялармен жұмыс жасау оқушылардың шығармашылық қабілеттерін дамытады және түрлі қасиеттерін ашуға ықпал жасайды. Жаңа технологияның қарқынды дамуы ұстаздарды да, оқушыларды да білімнің шыңынан көрінуге жетелейді. Осы орайда, оқушыларға жаңа технологияның барлық түрлерін тиянақты меңгертіп, көшбасшылық, ұйымдастырушылық қабілеттерін дамытуға, жеке тұлға қалыптастыруға ерекше назар аудару заман талабы. Тұлғаны жан-жақты білімді, ізденімпаз, ойы ұшқыр, саналы, зерек, жауапкершілігі зор, қоғам талаптарын қанағаттандыратындай етіп қалыптастыру ең маңызды, келелі мәселелердің бірі.

ӘДЕБИЕТ

- [1]. Гилфорд Дж. Структурная модель интеллекта. - М.: Прогресс, 1965. – С.34
- [2]. Семина М.В. Активные методы обучения. - Новосибирск: Изд-во НГПУ, 2015. – 122 с.
- [3]. Стрельникова Т.Д. Инновационные технологии обучения студентов на основе Case Study. - М.: ВПО, 2018. - 162 с.
- [4]. Скакун В.А. Современные педагогические технологии. - Брянск: Изд-во БГПУ, 2018. — 393с.

REFERENCES

- [1]. Gilford Dzh. Strukturnaya model' intellekta (Structural model of intelligence). - М.: Progress, 1965. – P.34 [in Rus.]
- [2]. Semina M.V. Aktivnyye metody obucheniya (Active teaching methods). - Novosibirsk: Izd-vo NGPU, 2015. – 122 p. [in Rus.]
- [3]. Strel'nikova T.D. Innovatsionnyye tekhnologii obucheniya studentov na osnove Case Study (Innovation technologies of teaching students on the basis of Case Study). - М.: VPO, 2018. - 162 p. [in Rus.]
- [4]. Skakun V.A. Sovremennyye pedagogicheskiye tekhnologii (Modern pedagogical technologies). - Bryansk: Izd-vo BGPU, 2018. — 393 p. [in Rus.]

ПРЕИМУЩЕСТВА ИСПОЛЬЗОВАНИЯ КЕЙСОВОЙ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗВИТИИ ТВОРЧЕСКИХ СПОСОБНОСТЕЙ УЧАЩИХСЯ

*Аманова И.¹, к.п.н., профессор, Университет Туран, Алматы,
Казахстан, e-mail: Indmarjan@mail.ru

Ескалиева Б.², докторант, Университет Туран, Алматы, Казахстан
e-mail: 111_xy@mail.ru

Аннотация. Аннотация. В статье дается объяснение понятию творческих способностей, а также описываются методы развития творческих способностей. Дается анализ определения ученых, давших кейс-технологии в развитии творческих способностей, анализируются методы, входящие в состав кейс-технологии, подчеркиваются ее преимущества.

Креативность – творческие способности, которые могут проявляться в мышлении, чувствах, общении и характеризовать как личность в целом, так и продукт деятельности

этой личности. Креативность – это процесс преодоления косности в мышлении, чувствах, общении.

Работа с кейсовой технологией развивает творческие способности учащихся и способствует раскрытию различных качеств. Стремительное развитие новых технологий приводит как учителей, так и учащихся к тому, чтобы они смогли подняться на вершину знаний. Особое внимание уделяется формированию личности, развитию лидерских, организаторских способностей, овладению всеми видами новых технологий. Формирование личности всесторонне образованной, любознательной, мыслящей, сознательной, умной, ответственной, удовлетворяющей требованиям общества является одной из важнейших проблем.

Ключевые слова: творчество, способности, творческие способности, технология, кейс-технология, развитие

ADVANTAGES OF USING CASE TECHNOLOGY IN THE DEVELOPMENT OF STUDENTS' CREATIVE ABILITIES

*Amanova I.¹, c.ps.s., professor, Turan University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: Indmarjan@mail.ru

Eskalieva B.², doctoral student, Turan University, Almaty, Kazakhstan
e-mail: 111_xy@mail.ru

Abstract. The article provides an explanation of the concept of creative abilities, as well as describes the methods of developing creative abilities. The analysis of the definition of scientists who have given case technologies in the development of creative abilities is given, the methods included in the case technology are analyzed, its advantages are emphasized.

Creativity – creative abilities that can manifest themselves in thinking, feelings, communication and characterize both the personality as a whole and the product of this personality's activity. Creativity is the process of overcoming inertia in thinking, feelings, communication.

Working with case technology develops the creative abilities of students and contributes to the disclosure of various qualities. The rapid development of new technologies leads both teachers and students to ensure that they can rise to the top of knowledge. Special attention is paid to the formation of personality, the development of leadership, organizational skills, mastering all kinds of new technologies. The formation of a personality that is comprehensively educated, inquisitive, thinking, conscious, intelligent, responsible, satisfying the requirements of society is one of the most important problems.

Keywords: creativity, abilities, creativity, technology, case technology, development

Статья поступила 04.11.2021